

अध्याय 18 र 19

श्री हेमाड पन्तमाथि बाबाको कृपा
कसरी भयो? श्री साठे र श्रीमती
देशमुखको कथा, आनन्द प्राप्ति को लागि
असल विचारहरूको निमित्त प्रोत्साहन,
उपदेशमा नवीनता, निंदा सम्बन्धी
उपदेश र परिश्रमको निमित्त ज्याला- मजदूरी।

ब्रह्मज्ञानको निमित्त लालायिक एउटा व्यक्तिको साथ बाबाले कस्तो प्रकारको व्यवहार गर्नुभयो भन्न वर्णन हेमाड पन्तले दुई (16 र 17) अध्यायमा गरेका छन्। अब हेमाड पन्तमाथि कस्तो प्रकारले बाबाले अनुग्रह गरी असल विचारहरूलाई प्रोत्साहन दिई उनीलाई सफलीभूत पार्नुभयो र त्यस्तै आत्मोन्नति र परिश्रमको सम्बन्धमा कस्तो किसिमले उपदेश गर्नुभयो भन्ने कुराहरू यी दुई अध्यायमा वर्णन गरिने छ।

पहिलो विषय :-

सद्गुरु पहिले आफ्ना शिष्यको योग्यता उपर विशेष ध्यान दिन्छन्। उसको चित्तलाई कति पनि डाँबाडोल नगरेर उसलाई उपयुक्त उपदेश दिएर उसलाई आत्मानुभूति (आत्मज्ञान) तिर प्रेरित गर्छन्। यस सम्बन्धमा जो शिक्षा या उपदेश सद्गुरुबाट प्राप्त हुन्छ त्यो अरु मानिसहरूमा प्रसारित गर्नुहुन्न भन्ने केही मानिसहरूको विचार छ। त्यो प्रकट गरिदिनाले त्यसको महत्त्व घट्न जान्छ भन्ने धारणा पनि हुन्छ तिनीहरूको। वास्तवमा यो दृष्टिकोण संकुचित हो। सद्गुरु त सबै ठाउँमा समानरूपले वर्षने वर्षा ऋतुको मेघ जस्तै हो। उनी आफ्नो अमृत जस्तो उपदेशहरूलाई विस्तृत क्षेत्रमा प्रसारित गर्दछन्। पहिले त उनको सारांशलाई ग्रहण गरी आत्मसात् गर्नु अनि साँघुरो भावना नलिएर अरु मानिसहरूमा प्रचार गर्नु। यो नियम जागा भएको र सपना देखेको दुबै अवस्थामा प्राप्त उपदेशहरूको

निमित्त हो। उदाहरणको लागि बुध कौशिक ऋषिले सपनामा पाएका प्रसिद्ध “राम रक्षा स्तोत्र” साधारण जनताको हितको लागि प्रकट गरिदिएका थिए।

जस्तो किसिमले एउटी दयालु आमा, बालकको उपचारको लागि तीतो औषधि बलपूर्वक प्रयोग गर्छिन् त्यसरी नै श्री साईबाबा पनि आफ्ना भक्तहरूको कल्याणको लागि नै उपदेश दिने गर्नुहुन्थ्यो। वहाँ आफ्नो पद्धति (तरीका) गुप्ता नराखेर पूरै स्पष्टपार्ने कुरामा नै बढी महत्व दिनुहुन्थ्यो। यसकारण जो जो भक्तहरूले वहाँको उपदेशहरूलाई पूर्णरूपले पालन गरे, तिनीहरू आफ्नो ध्येय प्राप्त गर्न सफल भए। श्री साईबाबा जस्ता सद्गुरु नै ज्ञानचक्रहरू (ज्ञानका आँखाहरू) लाई खोलेर आत्माको दिव्यता (ईश्वरीयपन) को अनुभव गराइदित समर्थ हुन्छन्।

श्री साठे :-

एक महानुभावको नाम श्री साठे थियो। काफर्डको शासनकालमा कैयौं वर्ष पहिले तिनलाई केही ख्याति प्राप्त भैसकेको थियो। यो शासनकाललाई बम्बईका गभर्नर ‘लार्ड रे’ ले दमन गरिदिएका थिए। श्री साठेलाई व्यापारमा धेरै हानि भयो र परिस्थिति विपरीत हुन गएकाले उनीलाई ठूलो धक्का लाग्यो। उनी अत्यन्त दुःखित र निराशा हुन गए र अशान्तिपूर्ण भएकाले उनी घर छोडेर कुनै एकान्त ठाउँमा बस्न जाने विचार गर्न लागे। धेरैजसो मान्छेहरूलाई ईश्वरको संज्ञना आपत्तिको समयमा तथा नराम्रा दिनहरूमा नै आउँछ र उनीहरूको विश्वास पनि ईश्वरप्रति यस्तै समयमा बढ्न जान्छ। अनि उनीहरू कष्ट हटाइदिनको लागि भगवान्सँग प्रार्थना गर्न लाग्छन्। यदि उनीहरूको पाप कर्म बाँकी रहेनछ भने त भगवानले पनि तिनीहरूको भेट कुनै संतसँग गराइदिनु हुन्छ जसले उनीहरूको कल्याणको निमित्त नै उचित बाटो बताइदिन्छन्। यस्तै नै श्री साठेको साथ भयो। उनका एक मित्रले उनीलाई शिरडी जाने सल्लाह दिए जहाँ मनको शान्ति प्राप्त गर्न र इच्छापूर्ण गर्नाको निमित्त देशका कुना-कुनाबाट झुंडका झुंड मानिसहरू आइरहेका हुन्छन्। उनीलाई यो विचार ज्यादै राम्रो लाग्यो र सन् 1917 मा उनी शिरडी गए। बाबाको सनातन, पूर्णब्रह्म, स्वयं प्रकाशमान, निर्मल एवं विशुद्ध स्वरूपको दर्शन गरेर मनको

व्यग्रता नष्ट हुन गयो र उनको चित्त शान्त र स्थिर हुन गयो। बितेका जन्महरूको शुभकर्महरूको फलस्वरूप नै “आज म श्री साईबाबाको पवित्र चरणसम्म पुग्न समर्थ हुन सकेको हुँ” भन्ने कुरा उनले सोचे। श्री साठे दृढ संकल्पका व्यक्ति थिए। यसैले उनले तुरुन्तै गुरुचरित्रको पारायण प्रारम्भ गरिदिए। जब एक सातामा नै चरित्रको प्रथम आवृत्ति समाप्त भयो अनि बाबाले त्यसै रातमा उनीलाई एउटा सपना दिनुभयो, जो यसप्रकारको छ :-

बाबाले आफ्नो हातमा गुरुचरित्र लिनु भएको छ र श्री साठेलाई कुनै विषय संझाईरहनुभएको छ। साथै श्री साठे अगाडि बसेर ध्यानपूर्वक सुनिरहेका छन्। निद्रा भंग हुनासाथ सपना संझेर उनी ज्यादै खुशी भए। यस्तो किसिमको अचेतन अवस्थामा पल्टिरहेका उनीलाई उठाएर गुरु चरित्रको अमृतपान गर्ने मौका प्रदान गर्नु बाबाको उनी उपर अत्यन्त कृपा हो भन्ने विचार उनले गरे। उनले यो सपना श्री काका साहेब दीक्षितलाई सुनाए र यसको वास्तविक अर्थ के हो तथा के एक साताको पारायण नै मेरो लागि पर्याप्त छ अथवा फेरि प्रारम्भ गरूँ भनी जान्न श्री साईबाबासँग प्रार्थना गरिदिनोस् भने। श्री काका साहेब दीक्षितले उचित मौका पाएर बाबासँग सोधे “हे देव! त्यो दुष्टान्तबाट हजूरले श्री साठेलाई के उपदेश दिनु भएको हो ? के उनीले पारायण सप्ताह स्थगित गरून्? उनी एउटा सरल हृदयका भक्त हुन्। यसैले हजूरले उनको मनको कामना पूर्ण गरिदिनोस्। साथै हे देव। कृपा गरेर उनीलाई यो सपनाको वास्तविक अर्थ पनि संझाई दिनुहोस्”। यो सुनेर बाबाले भन्नुभयो “उनले गुरुचरित्रको अरू एक सप्ताह पारायण गर्नु उचित छ। उनीले ध्यानपूर्वक पाठ गरे भने उनको चित्त शुद्ध हुन् जानेछ र चाँडै नै कल्याण हुनेछ। ईश्वर पनि प्रसन्न भएर उनीलाई भव-बन्धनबाट मुक्त गरिदिनु हुनेछ”।

यो मौकामा श्री हेमाड पन्त पनि त्यही उपस्थित थिए र बाबाको चरण कमलको सेवा गरी रहेका थिए। बाबाको कुरा सुनेर उनले विचार गरे “साठेलाई केवल सप्ताह-पारायणबाट नै मनोवांछित (मनले इच्छा गरेको) फल प्राप्त भयो। मैले त गत 40 वर्षदखि गुरु-चरित्रको पारायण गरिराखेको छु जसको केही परिणाम अझसम्म निस्केको छैन। उनको केवल सात

दिनको शिरडीको बसाइ नै सफल भयो। अनि मेरो गत सात वर्ष (सन् 1190-1197) को सहवास व्यर्थ भयो त? म माथि अमृत वर्षा गरियोस् भनी चातक पक्षी जस्तै भै म सधैं त्यो कृपाघन (कृपामेघ) को बाटो हेरिरहेछ। वहाँले कहिले मलाई आफ्नो उपदेश दिने कृपा गर्नुहोला?”

उनको मस्तिकष्कमा (मगजमा) यो विचार आउँदा आउँदैमा बाबालाई सबै जानकारी भयो। भक्तहरूको सम्पूर्ण विचारहरू जानेर बाबा उनीहरूको कुविचारहरूलाई दमन गरी असल विचारहरूलाई प्रोत्साहित गर्नुहुन्थ्यो भन्ने कुरा भक्तहरूले सधैं नै अनुभव गरेका छन्। हेमाड पन्तको यस्तो विचार जानेर बाबाले उनीलाई “शामा कहाँ जाऊ र केही समयसम्म उनीसँग (शामासँग) वार्तालाप गरी 15 रूपियाँ दक्षिणा लिएर आऊ” भनी तुरुन्तै आज्ञा दिनुभयो। बाबालाई दया आएथ्यो। यसैकारण वहाँले यस्तो आज्ञा दिनु भयो। आज्ञालाई अनास्था गर्ने साहस पनि कसको थियो र ? श्री हेमाड पन्त तुरुन्तै शामाको घरमा पुगे। यो समयमा शामा नुहाएर धोती फेर्न लागिरेहेका थिए। उनी बाहिर आएर हेमाड पन्तसँग सोधे “तपाईं यहाँ कसरी? तपाईं मसजिदबाटै आउँदै हुनुहुन्छ भन्ने लाग्दछ र तपाईं यस्तो चिन्तित र उदास किन हुनुहुन्छ? तपाईं एकलै नै किन आउनु भएको? आउनुोस्, बस्नुोस् र अलिकति विश्राम गर्नुहोस्। म पूजा आदिबाट निवृत्त भईन्जेल तपाईं कृपापूर्वक पान आदि लिनुहोस्। त्यसपछि नै म र तपाईं सुखपूर्वक वार्तालाप गरौं”। यति भनेर उनी मित्र गए।

दलानमा बस्दा-बस्दै हेमाड पन्तको दृष्टि अचानक भ्यालमा राखिएको “नाथ भागवत” माथि पन्यो। “नाथ भागवत” एकनाथद्वारा रचित महाभागवतको एघारौँ स्कन्ध उपर मराठी भाषामा गरिएको एउटा टीका हो। श्री साईबाबाका आज्ञानुसार श्री बापू साहेब जोग 2 श्री काका साहेब दीक्षित शिरडीमा सधैं भावार्थ दीपिका या ज्ञानेश्वरी नामको मराठी टीका सहित भगवद् गीताको (कृष्ण र भक्त अर्जुन संवाद), नाथ भगवतको (श्रीकृष्ण-उद्धव संवाद) र एकनाथको महान् ग्रन्थ भावार्थ रामायणको पाठ गर्दथे। भक्तगण बाबासँग कुनै प्रश्न सोध्न आए भने वहाँले कहिले आंशिक उत्तर दिनु हुन्थ्यो र कहिले तिनीहरूलाई माथि भनिएको भागवत र त्यस्तै अरू प्रमुख ग्रन्थहरू सुन्न भन्नु हुन्थ्यो,

जो सुनेपछि भक्तहरूलाई आफ्ना प्रश्नहरूका पूरारूपले सन्तोषप्रद उत्तर प्राप्त हुन जाब्थे । श्री हेमाड पन्त सधैं नै “नाथ भागवत” का केही अंशहरू पाठ गर्ने गर्दथे । आज बिहान मसजिद जाने समयमा केही भक्तहरूको सत्संगतको कारण उनले आफ्नो नित्य नियमानुसारको पाठ अधूरो नै छोडिदिएथे । जसै उनले त्यो ग्रन्थ उठाएर पल्टाए अनि त आफ्नो अपूर्ण भागको पृष्ठ अगाडि देखेर उनीलाई आश्चर्य लाग्यो । बाबाले यसै कारणले नै मलाई यहाँ पठाउनु भएको रहेछ ता कि म आफ्नो बाँकी पाठ पूरा गरौं भन्ने यो कुरा उनले सोचे । अनि उनले बाँकी अंशको पाठ आरम्भ गरिदिए । पाठ पूरा हुनासाथ नै शामा पनि बाहिर आएर उनीहरू दुईजनामा वार्तालाप हुन लाग्यो । हेमाड पन्तले भने “म बाबाको एउटा सन्देश लिएर तपाईं कहाँ आएको हुँ । वहाँले मलाई तपाईंसँग 15 रूपियाँ दक्षिणा ल्याउने तथा केही बेर वार्तालाप गरी तपाईंलाई आफैसँग लिएर मसजिद फर्केर आउने आज्ञा दिनु भएको छ । शामाले आश्चर्यपूर्वक भने” म सँग त एक फुटेको कौडीसम्म पनि छैन । यसैले तपाईं रूपियाँको सट्टा दक्षिणामा मेरो पन्ध्र नमस्कार नै लिएर जानोस्” । त्यसमा हेमाड पन्तले भने “ठीक छ मलाई तपाईंको पन्ध्र नमस्कार नै स्वीकार छ । आउनुहोस् अब हामी केही वार्तालाप गरौं । कृपा गरेर तपाईं मलाई बाबाका केही लीलाहरू सुनाउनु होस् जसबाट पाप नष्ट होओस्” । शामाले भने “त्यसो भए केहीबेर बस्नोस् । यो ईश्वर (बाबा) का लीला अद्भुत छ । कहाँ म एक अशिक्षित देहाती र कहाँ तपाईं एक विद्वान् । यहाँ आएपछि त तपाईंले बाबाका अनेकौं लीला आफैले देखिसक्नु भएको छ जसको वर्णन म अब तपाईंको अगाडि कसरी गर्न सक्छु र ? भैगो यो पान-सुपानी त खानोस् । त्यतिबेलासम्म म आफ्नो लुगा लगाऊँ” ।

थोरै बेरमा शामा बाहिर आए र फेरि उनीहरू दुई जनामा यसप्रकार वार्तालाप हुन लाग्यो शामाले भने- यी परमेश्वर (बाबा) का लीलाहरू अगाध छन् जसका कुनै पार नै छैन । वहाँ त लीलाहरूबाट अलिप्त रहेर सधैं नै मजा गर्नुहुन्छ । यो कुरा हामी अज्ञानी प्राणीले के बुझ्न सक्ने ? बाबा आफैले नै किन नभन्नु भएको ? तपाईं जस्तो विद्वान्लाई म जस्तो मूर्ख

कहाँ किन पठाउनु भएको ? वहाँको काम गर्ने तरिका नै कल्पना भन्दा पर छ। म त यस विषयमा केवल यति नै भन्न सक्छु कि वहाँ लौकिक प्राणी होइन। यो भूमिकाको साथसाथै शामाले भने “अब मलाई एउटा कथाको संज्ञना भयो जुन म व्यक्तिगत रूपले जान्दछु। जस्तो भक्तको निष्ठा र भाव हुन्छ, बाबा पनि त्यस्तै प्रकारले उसको सहायता गर्नुन्छ। कहिले कहिले त बाबा भक्तको कठिन परीक्षा लिएर नै उसलाई उपदेश दिने गर्नुहुन्छ”।

उपदेश शब्द सुनेर साठेको गुरु-चरित्र पारायणको घटनालाई त्यसैबेला संझी हेमाड पन्तलाई रोमांच हुन गयो। उनले सोचे “कदाचित् बाबाले मेरो चित्तको चंचलता नाश गर्नको लागि नै मलाई यहाँ पठाउनु भएको हो कि ? तर पनि उनले विचार प्रकट नगरी शामाको कथालाई ध्यानपूर्वक सुन्न लागे। ती सबै कथाका सार आफ्ना भक्तहरूप्रति बाबाको मनमा कति दया र स्नेह हुन्छ भन्ने मात्र थियो। यी कथाहरूलाई सुनेर हेमाड पन्तलाई मित्रि तहको उल्लासको अनुभव हुन लाग्यो। अनि शामाले तल लेखिएको कथा भने:-

श्रीमती राधाबाई देशमुख :-

एक समय खाशाबा देशमुखकी वृद्धा आमा श्रीमती राधाबाई बाबाको कीर्ति सुनेर संगमनेरका मानिसहरूको साथ शिरडी आइन्। बाबाको श्रीदर्शन गरेर उनीलाई अत्यन्त खुशी लाग्यो। श्री साई चरणमा उनको अटल श्रद्धा थियो। यसैले उनले जसरी भए पनि बाबालाई आफ्नो गरू बनाएर वहाँबाट उपदेश ग्रहण गर्ने पर्छ भनी निश्चय गरिन्।

आमरण अनशनको दृढ निश्चय गरी आफ्नो विश्राम गृहमा आएर अन्न जल छोडिदिइन्। यसप्रकार तीन दिन वित्न गयो। म यी वृद्धाको अठिन परीक्षाबाट बिलकुलै डराएर बाबासँग प्रार्थना गर्न लागें “देव! हजूरले अब यो के गर्न आरम्भ गरिदिनु भयो? यस्ता कति मागिसलाई हजूरले आकर्षित गर्ने गर्नुहुन्छ? हठपूर्वक हजूर उपर आधारित भएकी ती बूढी महिलासँग हजूर पूर्ण परिचित हुनुहुन्छ। यदि हजूरले कृपादृष्टि गरी तिनीलाई उपदेश दिनु भएन र यदि दुर्भाग्यवश तिनीलाई केही हुन गयो भने मानिसहरूले व्यर्थ नै हजूरलाई दोषी

ठहराउने छन्। अनि बाबाबाट उपदेश प्राप्त नभएको कारणले तिनको मृत्यु हुनगयो भन्ने छन्। यसैले अब दया गरी तिनीलाई आशीष र उपदेश दिनुहोस्”।

वृद्धको यस्तो दृढ निश्चय देखेर बाबाले तिनीलाई आफूकहाँ बोलाउनु भयो र मीठो उपदेश दिई तिनको मनोवृत्ति परिवर्तन गरेर भन्नुभयो “हे माता! किन व्यर्थमा तपाईं यातना सहेर मृत्युलाई अंगाल्न खोज्नु हुन्छ? तपाईं मेरो आमा र म तपाईंको छोरो। तपाईं म माथि दया गर्नुोस् र जे जति म भन्छु त्यसलाई ध्यानपूर्वक सुन्नुहोस्। म मेरो आफ्नै कथा तपाईंलाई भन्दछु र यदि तपाईंले त्यसलाई ध्यानपूर्वक सुन्नुभयो भने तपाईंलाई अवश्य नै ठूलो शान्ति मिल्ने छ।

मेरो एक गुरु जो ठूलो सिद्ध पुरुष हुनुहुन्थ्यो म माथि बडो दयालु हुनुहुन्थ्यो। धेरै कालसम्म मैले वहाँको सेवा गर्दै रहेता पनि वहाँले मेरो कामना कहिल्यै मन्त्र फुकनु भएन। म वहाँसँग कहिल्यै छुट्टिन पनि चाहन्थे। वहाँको सेवा गरी जुन प्रकारले पनि सम्भव हुन्छ मन्त्र प्राप्त गरौं भन्ने मेरो प्रबल उत्कण्ठा थियो। तर वहाँको रीति त अनौठो नै थियो। वहाँले पहिले मेरो मुण्डन गरी म सँग दक्षिणामा दुई पैसा माग्नु भयो जो मैले तुरुन्तै नै दिएँ। मेरा गुरु जब पूर्णकाम (सबै इच्छा पुगेका) हुनुहुन्थ्यो त वहाँले पैसा माग्नु सुहाउँथ्यो? अनि फेरि उहाँलाई विरक्त पनि कसरी भन्न सकिन्थ्यो त भनी तपाईंले प्रश्न गर्नु भयो भने यसको उत्तर केवल यही हो कि वहाँलाई कांचन (धन) सपनामा पनि आवश्यकता नहुँदा वहाँ त्यसको वास्तै गर्नु हुन्थ्यो। ती (माथि भनिएका) दुई पैसाको अर्थ त यस्तो थियो (1) दृढ निष्ठा (2) धैर्य। जब मैले यी दुबै कुरा अर्पण गरिदिएँ अनि त वहाँ अत्यन्त प्रसन्न हुनुभयो। मैले वहा वर्ष वहाँका श्री चरणको सेवामा नै बिताएँ। वहाँले नै मेरो भरण-पोषण गर्नुभयो। यसैले मलाई भोजन 2 वस्त्रहरूको केही अभावै थिएन। वहाँ प्रेमको मूर्ति हुनुहुन्थ्यो अथवा यो भन्नुोस् कि वहाँ प्रेमको साक्षात् अवतार हुनुहुन्थ्यो। म उपर वहाँको ज्यादै नै स्नेह भएकाले म वहाँको खास वर्णन नै कसरी गर्न सक्दछु र। वहाँ बराबरको कुनै गुरु बिरलै मिल्लान। वहाँतिर मैले निहारेको बखतमा मलाई वहाँ गंभीर मुद्रामा ध्यान मग्न हुनुहुन्छ भने जस्तो लाग्थ्यो। अनि हामी दुवै आनन्दित हुन जान्थ्यौं।

आठै प्रहर म एक टक लगाएर वहाँकै श्री मुखतिर निहार्ने गर्थे। मैले भोकप्यासको पत्तो पनि हराएँ। वहाँको दर्शन बिना म अशान्त हुन जाब्थेँ। गुरु सेवाको चिन्ता बाहेक मेरो लागि अरु सोच्नु पर्ने विषय या वस्तु नै थिएन। मलाई त सदैव वहाँकै ध्यान रहन्थ्यो। यसैले मेरो मन वहाँकै चरण कमलमा मग्न हुन गयो। यो हो एक पैसाको दक्षिणा। धैर्य हो अर्को पैसा। मैले धैर्यपूर्वक धेरै कालसम्म प्रतीक्षा गरी गुरुसेवा गर्दै रहें। यही धैर्यले तपाईंलाई पनि भवसागर पार गरिदिने छ। धैर्य नै मनुष्यको मनुष्यत्व हो। धैर्यधारण गर्नाले सम्पूर्ण पाप र मोह नष्ट भई हरप्रकारको संकट दूर हुन्छ तथा डर हराउँदै जान्छ। यस प्रकारले तपाईंलाई पनि आफ्नो ध्येयको प्राप्ति हुन जाने छ। धैर्य त गुणहरूको खानी र उत्तम विचारहरूको जननी हो। निष्ठा र धैर्य दुई जुम्ल्या बहिनीहरू जस्तै हुन्, जसमा परस्पर प्रगाड प्रेम हुन्छ”।

“मेरो गुरु मसँग कुनै वस्तुको आकांक्षा राख्नु हुँदैनथ्यो। वहाँले कहिल्यै मेरो उपेक्षा (अनास्था) गर्नु भएन, वरु सधैं नै रक्षा गर्दै रहनु भयो। हुनता म सधैं नै वहाँकै चरणको नजिक नै रहन्थेँ, तर पनि कहिल्यै कुनै अरु ठाउँहरूमा गैहाले पनि मेरो प्रेममा कहिल्यै कमी भएन। कसरी कछुवी उसको आफ्नो नजिकै रहेका वा नदीको पार रहेका दुबैथरी बच्चालाई आफ्नो प्रेम दृष्टिले पालन गर्दछे, त्यसरी नै वहाँ सधैं म उपर कृपादृष्टि राख्नु हुन्थ्यो। त्यसैले हे आमा! मेरा गुरुले त मलाई कुनै मंत्र सिकाउनु भएकै छैन भने म तपाईंको कानमा कुन मंत्र फूकें। केवल यति मात्रै ध्यान राख्नु कि गुरुको पनि कछुवीकै समान नै प्रेमदृष्टिबाट हामीलाई सन्तोष प्राप्त हुन्छ। यसकारण व्यर्थमा कसैबाट उपदेश प्राप्त गर्ने प्रयास नगर्नु। मलाई नै आफ्ना विचारहरूको र कर्महरूको मुख्य ध्येय बनाउनुहोस्। अनि तपाईंलाई निस्सन्देह नै परमार्थको प्राप्ति हुन जानेछ। मतर्फ अनन्य भावले हेर्नु भयो भने म पनि तपाईंतर्फ त्यसरी नै हेर्ने छु। यो मसजिदमा बसेर सत्य नै बोल्दछु कि कुनै साधनाहरू वा शास्त्रहरूको अध्ययनको आवश्यकता छैन। केवल गुरुमा विश्वास नै पर्याप्त छ। पूर्ण विश्वास राख्नु कि गुरु नै कर्ता हो। अनि त्यो व्यक्ति नै धन्य हो जो गुरुको महानतासँग परिचित छ र उनीलाई हरि, हर र ब्रह्मा तीन मूर्तिको अवतार संज्ञिन्छ”।

यस्तो किसिमले सम्झाउनाले वृद्ध महिलालाई सान्त्वना मिल्यो र उनले बाबालाई ढोगेर आफ्नो उपवास त्याग दिइन्। यो कथा ध्यानपूर्वक एकाग्र भई सुनेर तथा माथि भनिएको अर्थ उपर विचार गरेर हेमाड पन्तलाई बडो आश्चर्य भयो। उनको हृदय भरिएर आयो र उनीलाई रोमान्च हुन गयो। अत्यन्त आनन्दविभोर हुन जानाले उनको घाँटी रोकियो र उनीले मुखबाट एक शब्द पनि बोल्न सकेनन्। उनको यस्तो स्थिति देखेर ग्रामाले सोधे- “तपाईं यस्तो स्तब्ध (जडीभूत) किन हुनुभयो ? कुरा के हो? बाबाका त यस्ता किसिमका लीलाहरू अनगिन्ति छन् जसको वर्णन म कुन मुखले गरूँ।

ठीक त्यसै समयमा मसजिदमा घण्टा बज्नु लाग्यो जो मध्यदिनको पूजाको र आरतीको आरम्भ जनाउने थियो। अनि ग्रामा र हेमाड पन्त पनि तुरुन्तै मसजिदतर्फ हिँडे। बापू साहेब जोगले पूजा आरम्भ गरिसकेथे। स्वास्थ्यमानिसहरू मसजिदमा माथि खडा थिए र पुरुषवर्ग तल मंडपमा! सबै उच्च स्वरमा बाजाको साथ आरती गाइरहेका थिए। त्यसैबेल हेमाड पन्तको हात समातेका ग्रामा पनि माथि पुगेर उनी बाबाको दाहिनेतिर र हेमाड पन्त बाबाको अगाडि बसे। उनीलाई (हेमाड पन्तलाई) देखेर बाबाले ग्रामासँग ल्याएको दक्षिणा दिनको लागि भन्नुभयो। अनि हेमाड पन्तले रूपियाँको सट्टा ग्रामाले म मार्फत् हजूरलाई पन्ध्र नमस्कार पठाएका छन् र आफू नै यहाँ आएर उपस्थित हुन गएका छन् भने। बाबाले भन्नुभयो “ भैगो, ठीक छ। त अब मलाई तिमीहरू दुई जनामा आपसमा के विषयमा वार्तालाप भएको थियो, त्यो कुरा बताओ। अनि घण्टा, बेल र सामूहिक गानको ध्वनिको वास्ता नगर्दै हेमाड पन्तले उत्कण्ठा पूर्वक वहाँलाई (बाबालाई) त्यो वार्तालाप सुनाउन लागे। बाबा पनि सुन्नलाई ज्यादै उत्सुक हुनुहुन्थ्यो। यसैले वहाँ तकिया छोडेर थोरै अगाडि झुक्नु भयो। हेमाड पन्तले भने- “वार्ता ज्यादै आनन्ददरायी थियो। विशेष गरेर ती वृद्ध महिलाको कथा त यस्तो अदभूत थियो कि त्यसलाई सुनेर मलाई तुरुन्तै विचार आयो कि हजूरका लीलाहरू अगाध छन् र यो कथाको आधारमा हजूरले म उपर विशेष कृपा गर्नुभयो”। अनि बाबाले भन्नुभयो- “यो त ज्यादै आश्चर्यपूर्ण कुरा हो। अब मेरो तिमी उपर कृपा कसरी भयो, यसको पूरा विवरण सुनाऊ”। उनले पनि केही समय अघि सुनी उनको हृदय-पटलमा अंकित भैसकेको सबै वार्तालाप बाबालाई सुनाइदिए।

वार्ता सुनेर बाबा ज्यादै प्रसन्न भई भन्न लाग्नु भयो, “के कथाबाट प्रभावित भएर त्यसको अर्थ पनि तिमीले बुझ्यौ? हेमाड पन्तले उत्तर दिए “हो बाबा बुझें। त्यसबाट मेरो चित्तको चंचलता नाश हुन गएको छ। अब सच्चारूपमा म वास्तविक शान्ति र सुखको अनुभव गरिरहेको छु। साथै मलाई साँचो बाटोको पता लागेको छ”।

अनि त्यसपछि बाबाले भन्नुभयो- “सुन, मेरो पद्धति पनि अद्वितीय छ। यदि यो कथाको संज्ञना राखी छाड्यौ भने यो ज्यादै नै उपयोगी सिद्ध हुनेछ। आत्माज्ञान प्राप्त गर्नको लागि ध्यान अत्यन्त आवश्यक छ। यदि तिमीले यसको निरन्तर अभ्यास गरी रह्यौ भने खराब प्रवृत्तिहरू शान्त हुन जानेछन्। तिमीले आसक्तिरहित भएर सबै प्राणीहरूमा व्याप्त ईश्वरको ध्यान सदैव गर्नुपर्छ। जब यस प्रकार मन एकाग्र हुन जाला अनि तिमीलाई ध्येयको प्राप्ति हुन जानेछ। मेरो निराकार सच्चिदानन्द स्वरूपको ध्यान गर। यदि तिमीले आफूलाई यसो गर्न असमर्थ मान्यौ भने तिमीले दिनरात यहाँ देखेको साकार स्वरूपकै ध्यान गर। यसरी तिम्मा वृत्तिहरू केन्द्रित हुन जानेछन् र ध्याता, ध्यान तथा ध्येयको पृथक्त्व (छुट्टाछुट्टैपन) नाश भएर ध्याताले चैतन्यसँग एकत्व प्राप्त गरी ब्रह्मको साथ अभिन्न हुन जानेछ। कछुवी नदीको यो किनारामा बस्छे र उसका बच्चा अर्को किनारामा। न रु तिनीहरूलाई दूध पियाँउछे, न छातीमा लगाएर लिन्छे। तर केवल उसको प्रेम-दृष्टिले नै तिनीहरूको भरण-पोषण हुन जान्छ। साना बच्चा पनि केही नगरी केवल आफ्नो आमाकै संज्ञना गरी रहन्छन्। ती स-साना बच्चाहरू उपर परेको कछुवीको दृष्टिले नै उनीहरूलाई अमृत तुल्य आहार र आनन्द प्रदान गर्छ। गुरु शिष्यको सम्बन्ध पनि यस्तै हो”।

बाबाले अन्तिम शब्द भन्नु हुँदा-हुँदैमा आरती समाप्त भयो र सबैले उच्च स्वरले “श्री सच्चिदानन्द सद्गुरु साईनाथ महाराजको जय” भने। प्रिय पाठकहरू हो! कल्पना गर्नुस् कि हामी सबै पनि यो बेला त्यही भीड र जयजयकारमा सम्मिलित छौं।

आरती सकिएपछि प्रसाद बाँडियो। बापू साहेब जोगले सधैंको झैं अगाडि बढेर बाबालाई ढोगी केही मिश्रीको प्रसाद चढाए। यो मिश्री हेमान्त पन्तलाई दिएर वहाँले भन्नुभयो,

“यदि तिमीले यो कथालाई रामरी सधैं नै संझना गरी राख्यौ भने तिम्रो स्थिति पनि यो मिश्रीको समान नै मधुर (मीठो) भएर सम्पूर्ण इच्छाहरू पूरा हुन जानेछन् र तिमी सुखी हुन जानेछौ” ।

हेमाड पन्तले बाबालाई साष्टाङ्ग प्रमाण गरेर स्तुति गरे “प्रभो! यसरी नै दया गरेर सदैव मेरो रक्षा गरी राख्नुस्” । अनि बाबाले आशीर्वाद दिएर भन्नुभयो- “यी कथाहरूलाई सुनेर, सधैं मनन र निदिध्यासन (अनवरत चिंतन) गरी सबै तत्वलाई ग्रहण गर । अनि तिमीलाई ईश्वरको सधैं स्मरण (संझना) तथा ध्यान रही रहनेछ । वहाँले स्वयं तिम्रो अगाडि आफ्नो स्वरूपलाई प्रकट गरिदिनु हुनेछ” ।

प्यारा पाठकहरू हो! हेमाड पन्तलाई त्ससबेला रामरी मिश्रीको प्रसाद मिल्यो । त्यही नै आज हामीलाई कथामृतको रूपमा पान गर्ने अवसर प्राप्त भयो । आउनुस् हामी पनि त्यो कथालाई मनन गरौं र त्यसको सार ग्रहण गरी बाबाको कृपाबाट स्वस्थ र सुखी हुन जाऊं ।

19 औं अध्यायको अन्तमा हेमाड पन्तले केही अरू विषयहरूको पनि वर्णन गरेका छन् जो यहाँ दिइएको छ ।

आफ्नो व्यवहार सम्बन्धमा बाबाको उपदेश :-

तल दिइएका अमूल्य बचन सर्वसाधारण भक्तहरूको लागि हुन् । यदि तिनलाई ध्यानमा राखेर आचरणमा ल्याइयो भने सदैव कल्याण हुनेछ । कसैसँग कुनै पहिलो नाता या सम्बन्ध नभए कोही कसैकहाँ जाँदैन । यदि कुनै मानिस या प्राणी तिमीकहाँ आएमा उसलाई असभ्य तरीकाले नहटाऊ । उसलाई स्वागत गरेर आदरपूर्वक व्यवहार गर । यदि तिर्खाएकोलाई जल, भोकले सताइएकोलाई भोजन, नाङ्गालाई वस्त्र र आगन्तुकलाई आफ्नो दलान विश्राम गर्नको लागि दियो भने भगवान् श्रीहरि तिमीसँग निस्सन्देह

प्रसन्न हुनु हुनेछ। यदि कसैले तिमीसँग धन माग्थो र तिमी दिने इच्छा छैन भने नदेऊ तर उसको साथ कुकुरको जस्तो व्यवहार नगर। कसैले तिमी कति नै निन्दा किन नगरोस्, तर पनि कटु उत्तर दिएर त्यस उपर क्रोध नगर। यदि यस्तो किसिमले यस्ता प्रसंगहरूबाट सधैं नै बच्दै रह्यौ भने तिमी सुखी रहने छौ भन्ने कुरा निश्चित छ। चाहे संसार उलट-पुलट हुन जाओस् तिमी भने स्थिर रहनु पर्छ। सधैं आफ्नो ठाउँमा दृढ रही आफ्नो अगाडिबाट गइरहेको दृश्यलाई शान्तिपूर्वक हेर। एउटालाई अर्कोसँग अलग राख्ने भेअ (द्वैत) को पर्याललाई नाश गरिदिऊ जसबाट आफ्नो मिलन-पथ सजिलो हुन जाओस्। द्वैतभाव (अर्थात् म र तँ) नै भेदवृत्ति हो, जसले शिष्यलाई गुरुबाट पृथक, (भिन्न) गरिदिन्छ। यसैले यसको नाश नभइन्जेलसम्म अभिन्नता प्राप्त गर्न सम्भव हुँदैन। “अल्लाह मालिक” अर्थात् ईश्वर नै सर्वशक्तिमान् छन् र उनी बाहेक अरु कोही संरक्षणकर्ता (संरक्षण गर्ने व्यक्ति) छैन। उनको कार्य प्रणाली (कामगर्ने तरिका) अलौकिक, अनमोल र कल्पनाभन्दा पर छ। उनको इच्छाबाट नै सबै काम हुन्छन्। उनैले नै बाटो देखाएर सबै इच्छाहरू पूर्ण गर्दछन्। ऋणानुबन्ध (पहिलो सम्बन्ध) को कारणले नै हामी भेट हुन्छ। यसैले हामीले परस्पर प्रेम गरी एउटाले अर्काको सेवा गरेर सदैव सन्तुष्ट रहनुपर्छ। जसले आफ्नो जीवनको ध्येय (ईश्वर दर्शन) पाएको छ त्यही धन्य र सुखी हो। अरु त प्राण भइन्जेलसम्म बाँचेका भनिने मात्र हुन्।

राम्रो विचारहरूलाई प्रोत्साहन :-

ध्यान दिन योग्य कुरा यो छ कि श्री साईबा सदैव राम्रा विचारहरूलाई प्रोत्साहन दिने गर्नुहुन्छ्यो। यसकारण यदि हामी प्रेम र भक्तिपूर्वक अनन्य भावले वहाँको शरणमा गरौं भने वहाँले अनेक अवसरमा हामीलाई कस्तो प्रकारले सहायता पुऱ्याउनु हुन्छ भन्ने अनुभव हामीलाई हुन जान्छ। कुनै एक सन्तको कथन छ कि यदि बिहान सबैरै हृदयमा कुनै राम्रो विचार उठ्यो र यदि तपाईंले दिनभर त्यसलाई पुष्टि गर्नु भयो भने त्यसले तपाईंको विवेकलाई अत्यन्त विकसित गरी चित्त प्रसन्न गरिदिनेछ। हेमाड पन्त पनि यसको अनुभव गर्न खोज्दथे। यसैले यो पवित्र शिरडी भूमिमा आउँदो शुभ गुरुवारको सारा दिन

नामस्मरण र कीर्तनमा नै बिताऊँ भन्ने विचार गरेर सुते। भोलिपल्ट बिहान उठ्दा उनीलाई स्वतः रामनामको स्मरण हुन आयो। यो कुराले उनी प्रसन्न भए र नित्यकर्म समाप्त गरी केही फूल लिएर बाबाको दर्शन गर्न गए। जब उनी दीक्षितको बाडा पार गरी बूटीबाडाको नजिकबाट जाँदै थिए त्यसैबेला उनले मसजिदतिरबाट आइरहेको एउटा मधुर भजनको ध्वनि सुन्ने पुगे। यो एकनाथको घतलाग्दो धजन औरङ्गाबादकरले बाबाको अगाडि मधुरलयमा गाइरहेथे।

गुरु कृपांजन पायो मेरे भाइ। राम बिना कुछ मानत नाही ।ध्रु॥
 अन्दर रामा बाहर रामा । सपने में देखत सीतारामा ॥1॥गुरु॥
 जगत रामा सोवत रामा । जहाँ देखे वही पूरन कामा ॥2॥गुरु॥
 एका जनार्दनी अनुभव नीका । जहाँ देखे वहाँ राम सरीखा ॥3॥गुरु॥

अर्थात्- ए मेरा भाइ! गुरुको कृपा रूपी गाजल पाएँ मैले। अब कुनै कुरालाई पनि रामभन्दा फरक मान्दिन। भिन्न पनि राम नै देख्छु बाहिर पनि राम नै देख्छु। जागेको बखतमा पनि राम नै देख्छु, सुतेको बखतमा पनि राम नै देख्छु। जहाँ हेन्यो त्यही आफ्नो इच्छा पूर्ण गर्ने उनै राम नै देख्छु। जता हेन्यो वहाँ राम रूप नै देख्ने, एउटै भगवान् देख्ने-यो अनुभव बडो राम्रो छ।

भजन अनेकौँ छन, तर पनि विशेष गरेर यो भजन नै औरङ्गा बादकरले किन छाने। के यो बाबाद्वारा नै संयोजित (मिलाइएको) विचित्रको भावनात्मक मिलान होइन त? के यो हेमाड पन्तको अगिल्लो दिनको खण्ड रामनाम स्मरण गर्ने संकल्पलाई प्रोत्साहन गरिएको होइन त? रामनामको जप प्रभावकारी हुनुको साथै भक्तहरूको इच्छापूर्ति गर्न र सबै कष्टहरूबाट छुटकारा पाउनको लागि एउटा अचूक औषधि हो भन्ने कुरामा सबै सनतहरूको एउटै मत छ।

निन्दा बारे उपदेश :-

उपदेश दिनाको लागि कुनै विशेष समय या ठाउँको प्रतीक्षा नगरी यथायोग्य समयमा नै बाबा स्वतन्त्रतापूर्वक उपदेश दिने गर्नुहुन्थ्यो। एकपटक एउटा भक्तले बाबा नभएको समयमा अरू मानिसको अगाडि कसैलाई अपशब्द (दुर्वाच्य) भनेछन्। गुणहरूको वास्ता नगरेर उनले आफ्ना भाइमथि दोषारोपण गर्न यस्तो। नराम्रोसँग कटु वाक्य प्रयोग गरे कि सुन्नेहरूलाई पनि तिनीमाथि घृणा हुन लाग्यो। मानिसहरूले व्यर्थ नै अर्काको निन्दा गरेर झगडा र खराबी उत्पन्न गर्ने कुरा धेरैजसो देखिन आउँछ। तर सन्तहरू त अर्काका दोषहरूलाई अर्कै दृष्टिले हेर्ने गर्दछन्। उनीहरूको भनाइ छ कि शुद्धि अर्थात् सफा गर्नको लागि प्रयोग गरिने अनेकौं तरीकामा माटो, पानी र साबुन आदि काफै छन्। तर निन्दा गर्नेहरूको तरीका अर्कै हुन्छ। उनीहरू अर्काका दोषहरूलाई केवल आफ्नो जिभोले नै हटाइदिन्छन्। यसरी उनीहरू अर्काको निन्दा गरेर उसको उपकार नै गर्ने गर्दछन जसको लागि ती धन्यवादका पात्र हुन्छन्।¹ निन्दा गर्नेलाई ठीक बाटोमा ल्याउनाको लागि साईबाबाको तरीका बिलकुलै भिन्नै किसिमको थियो। वहाँ त सर्वज्ञ नै हुनुहुन्थ्यो। यसैले त्यो निन्दा गर्नेको काम वहाँले थाहा पाउनु भयो। मध्याह्नको समयमा जब लेण्डीको नजिकै उसँग (निन्दा गर्नेसँग) भेट भयो, त्यस बखतमा वहाँले विष्टा खान लागेको एउटा सुगुरलाई औँल्याएर उसलाई भन्नुभयो “हेर! त्यसले कस्तो प्रेमपूर्वक बिष्टा खाइरहेको छ।

1 निन्दक नियरे राखियो, आँगन कुटी छ्बाय।

बिनु पानी साबुन बिना, निर्मल करत सुभाष ॥-कबीर ॥

अर्थात्- आफ्नो निन्दा गर्नेलाई आफ्नै आँगनमा कुटी बनाएर आफ्नै नजीकमाराख्नु।

किनभने आफ्नो दोष आफैँले देखिन्छ। तर आफ्नो निन्दा गर्नेले भने

तुरुन्ते देखेर त्यो दोष स्पष्ट पारिइहाल्छ। अनि आफूले आफ्नो दोषलाई हटाएर

आफूलाई निर्मल पार्न साकिन्छ। कुनै वस्तु निर्मल अर्थात् सफा पानी र साबुनको

संयोग बिना हुँदैन। दुबैको प्रयोग भएपछि मात्र हुन्छ। तर आफ्नो नजीक रहेको

निन्दकले त पानी र साबुनको प्रयोग बिना जिभोको टुप्पाले मात्र नै आफ्नो

दोषरूपी फोहोरलाई औँल्याइ दिई आफूलाई निर्मल बनाइदिन सहयोग गर्दछ।

तिमी पनि आफ्ना भाइहरूलाई सधैं पेटभरी दुर्वाच्य भन्ने गर्छौं। यो तिम्रो आचरण पनि ठीक त्यो सुंगुरकै समान छ। अनेकौं शुभ कर्महरूको परिणामस्वरूप नै तिम्रीलाई मनुष्य-शरीर प्राप्त भएको छ। यदि तिम्रीले यस्तै प्रकारले आचरण गर्नु भन्ने शिरडीले तिम्रो सहायता नै के गर्न सक्छ र ? भन्नाको तात्पर्य केवल यो हो कि भक्तले उपदेश ग्रहण गरेर त्यहाँबाट हिँडे।

यस्तो किसिमले प्रसंग अनुसार नै वहाँ (श्री साईबाबा) उपदेश दिने गर्नुहुन्थ्यो। यदि ती उपदेशमा ध्यान दिएर सधैं तिनको पालन गरियो भने आध्यात्मिक ध्येय धेरै टाढा हुने छैन। एउटा भनाइ प्रचलित छ-यदि मेरा श्रीहरि होगा तो वहा मुझे चारपाई पर बैठे बैठे ही भोजन पहुँचाएगा- अर्थात् यदि मेरा श्रीहरि हुनुहुन्छ भने वहाँले मलाई चारपाईमा बसी बसिकन नै भोजन पुऱ्याइदिनु हुनेछ। यो भनाइ भोजन (खानकुरा) र वस्त्र (लुगा) को विषयमा सत्य हुन सक्छ। तर यदि कोही यसैमा विश्वास गरेर अल्छी गरी त्यसै बसिरह्यो भने उसले आध्यात्मिक क्षेत्रमा मेही पनि प्रगति नगरी उल्टो पतनको घोर अन्धकारमा डुब्न जानेछ। यसैले आत्मज्ञान प्राप्तिको लागि प्रत्येक व्यक्तिले निरन्तर परिश्रम गर्नुपर्छ। उसले जति प्रयत्न गर्ला त्यति नै उसको लागि लाभप्रद हुनेछ।

बाबाले भन्नु भएको छ, “म त सर्वव्यापी हूँ र विश्वका सम्पूर्ण प्राणीहरूको साथै चर अचर सबै वस्तुमा व्याप्त भएर पनि अनन्त हूँ” जसका दृष्टिमा वहाँ साढे तीन हातको मनुष्य हो भन्नेछ, केवल तिनीहरूको भ्रम हटाउनालाई नै आफैं सगुणरूप धारणगरी अवतार लिनु भएको हो। यसैले जो भक्तले अनन्यभावले वहाँको शरणमा आएर दिनरात नै वहाँको ध्यान गर्नु उसलाई मिठास र मिश्री, लहर र समुद्र तथा आँखा र कान्तिमा हुने अभिन्नता जस्तै अभिन्नता वहाँबाट प्राप्त भयो।

जो आवागमन (जन्म-मृत्यु) को चक्रबाट मुक्त हुन चाहन्छ उसले शान्त र स्थिर भएर आफ्नो धार्मिक जीवन बिताओस्। दुःखदायी कटु शब्दहरूको प्रयोगले कसैलाई दुःखित नगराएर सधैं नै असल कामहरूमा लागेर आफ्नो कर्तव्य गर्दै अनन्यभावले डररहित भएर

वहाँको शरणमा जानु पर्दछ। जसले पूर्ण विश्वासका साथ वहाँका लीलाहरू श्रवण गरेर तिनलाई मनन गर्नेछ र साथै अरु वस्तुको चिन्ता त्याग गरिदिन छ, उसलाई निस्सन्देह आत्मज्ञानको प्राप्ति हुनेछ। वहाँले अनेकौंलाई नामको जप गरेर आफ्नो शरणमा आउन भन्नुभयो। जो “म को हुँ” भनी जान्न उत्सुक थिए तिनलाई पनि बाबाले लीलाहरू श्रवण र मनन गर्ने सल्लाह दिनुभयो। कसैलाई भगवान्का लीलाहरूको श्रवण, कसैलाई भगवान्को पाउ पूजन त कसैलाई अध्यात्म रामायण, ज्ञानेश्वरी र अरु धार्मिक ग्रन्थहरूका पठन र अध्ययन गर्न भन्नु भयो। वहाँका उपदेशको कुनै सीमा थिएन। वहाँले कनैलाई प्रत्यक्ष र धेरैजसोलाई सपनामा दृष्टान्त दिनु भयो। एकपटक एक मदिरासेबीको सपनामा प्रकट भएर उसको छातीमाथि चढ्नु भयो र जब उसले मद्यपान त्याग्ने शपथ खायो अनि उसलाई छोडिदिनु भयो। कसैकसैलाई “गुरुर्ब्रह्मा”¹ जस्ता मन्त्रहरूको अर्थ सपनामा संज्ञाउनु भयो। त्यस्तै कोही हठयोगीहरूलाई हठयोग छोड्ने राय दिएर चूपचाप बसी धैर्य गर्न भन्नुभयो। वहाँका सुगममार्ग र पद्धतिको वर्णन गर्न नै असम्भव छ। साधारण सांसारिक व्यवहारहरूमा वहाँले आफ्नो आचरणद्वारा यस्ता अनेकौं उदाहरण प्रस्तुत गर्नुभयो जुनमध्ये एउटा तल दिइएको छ।

परिश्रमको लागि मजदूरी :-

एकदिन बाबाले राधाकृष्णमाईको घरको नजिकै आएर एउटा भन्याङ् ल्याउन भान्नुभयो। अनि एउटा भक्तले भन्याङ् लिएर आए र वहाँले बताउनु भए बमोजिम वामन गोंदकरको घरमा त्यसलाई लगाए। वहाँ ले (श्री साईबाबा) उनको घरमाथि चढ्नु भयो र राधा कृष्णमाईको छाप्रोमाथि हुँदै अर्को छेउबाट तल ओर्लनु भयो। यसको अर्थ कसैले बुझेन। राधाकृष्णमाई यो बेला ज्वरोले काँपिरहेकी थिइन्। हुनसक्छ, त्यसैले उनको ज्वरो हटाउनको लागि नै वहाँले यो काम गर्नु भएको होस्।

1 गुरुर्ब्रह्मा गुरु विष्णु गुरुदेवो महेश्वरः।
गुरुस्साक्षत्परं ब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः॥

तल ओर्लेपछि तुरून्तै वहाँले भन्याङ् ल्याउनेलाई दुई रूपियाँ पारिश्रमिक (ज्याला) दिनुभयो। अनि एउटाले साहस गरेर वहाँसँग यति धेरै पैसा दिनुको मतलब के हो भनी सोध्यो। वहाँले भन्नु भयो- “कसैबाट पनि पारिश्रमको मोल नचुकाइकन काम गराउन हुन्न। काम गर्नेलाई उसको श्रमको निर्णय गरेर उदार हृदयले मजदूरी दिनु पर्छ।

यदि बाबाको यो नियमको पालन गरिदिए अर्थात् नजदूरीको भुक्तानी तुरून्तै भैदिए र त्यो मजदूरी (ज्याला) मजदूरहरूको लागि सन्तोषप्रद भैदिए उनीहरूले बढी राम्रो काम गर्नेछन् र साथै लगनपूर्वक काम गर्नेछन्। अनि त काम छोडाइ र हडतालको कुनै समस्या नै रहने छैन। न मालिक र मजदूरहरूमा वैमनस्य नै पैदा हुनेछ।

श्री सद्गुरु साईनाथमा अर्पणहोस्।
मंगल होओस्॥